

מגד ירחים

תמוז

עלון חדשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל ■ גיליון מס' 117 ■ תמוז תשס"ט

על משנת הראי"ה מאת הראי"ה קוק זצ"ל

הורונו הזי"ל נועם דרך החינוך, כי לא במהלומות יחונך האדם כי אם בדרכי נועם. והיראה האמיתית היא יראת הרוממות הבאה מצירוף האהבה הנאמנה. ועד הזמנים האחרונים לא ירדו חכמי הפדגוגיה לזה, והיה דרך חינוכם רק במקל חובלים, עד הימים האלו שהנפיונות הרבים הוכיחום להשכיח את אשר הורו לנו הזי"ל ברוח קדשם.

עין אי"ה ברכות, פרק ראשון דף ז, סעיף ע

עישרתם את המאכלים לכבוד שבת: האם עירבתם לשבת!! לעומת זאת להדליק נרות שבת. הוא בלשון צווי. רבה ב"ר הונא מדריך את המקיים הלכה זו לומר את הדברים בנחת ולא בכעס על מנת שהדברים יתקבלו וישפיעו לדעת מרן הרב: "יש בכל שלטון שני הדרכים הידועים, של נועם ושל חובלים, לרדות ביד חזקה או לנהל ברוך ונועם, אם נשים מגמתנו רק לצד ההדרכה הפרטית אז יתגלה מיד לעינינו שיותר נפעול על הלבבות ע"י אמירה רכה מאילו נבקש לבא ברדיה ובעקיפין; אבל אם נחזור עד סוף תעודת השלטון, הפועל בכללות מציאותו, אז יש אשר ההנהגה החזקה תכריע את הכף. כי בהיותה ידועה ומפורסמת ככחה כי עז תכף מיראה גם את הסוררים, ולא עוד אלא שיוכר הצורך למשטר יוחש הערך הגדול שיש לדברים המוזהרים ע"י מציאות משטר חזק" (עולת ראייה ב, עמ' כז). במישור הפרטי בוודאי שעדיפה דרך הנועם, אבל במישור הכללי, אם ברצוננו ששלטון יפעל כראוי, עדיפה ההנהגה החזקה. נשאלת השאלה, אדם בתוך ביתו דומה לשליט, הבוחן אם בני ביתו מבצעים את המוטל עליהם בתחום ההלכתי, ומדוע שלא ינקוט ביד תקיפה כדי לוודא זאת? על כך עונה הרב: "אמנם אמיתת ההכרעה אינה כן בנוגע לחוקי ד' ומשפטינו. כי מאשר ידענו, שעצם עשיית המצוה היא מזככת את הדעת ואת הרגש, אי"כ לא לבד ביחש להענין הפרטי, כי אפילו לכללות ההדרכה יש יתרון גדול להנהגת הנעימות והרוך, מפני שכיון שיותר קרובה היא הפעולה הפרטית להעשות ע"י אמירה רכה, הלא עצם הפעולה הטובה בעצמה היא תהיה העוזרת ג"כ להדרכה הכללית. ע"כ צריך למימרינהו בניחותא, כי היכי דליקבלינהו מיניה, ותצא התועלת הקרובה, ומזה תצא ג"כ התועלת הרחוקה, כחוק מצוה גוררת מצוה". בתחום קיום מצוות ה', תמיד יש לנקוט בדרך הנועם, כיוון שמצווה מזככת את השכל ואת הרגש, וגם כשמדובר על הנהגה שלטונית עדיפה דרך הנעימות והרוך, שכן בדרך זו יש סיכוי יותר גדול שהדברים ייעשו במישור הפרטי ויתרחבו ממנו גם למישור הכללי.

זו משימתנו כפגתגמו של הרב בחודש תמוז: "מבין המצרים נגאל עם, ע"י מורים חמושים בגבורה רוחנית שאינם צריכים למקל חובלים" תהליך התשובה בזמן הגאולה המתקנת את אירועי החורבן שאירעו בחודש תמוז, תונהג על ידי מחנכים ומורים שאינם זקוקים למקל חובלים, עצמתם הרוחנית היא אשר תקרין על סביבתם, בבחינת "אוהב את הבריות - ומקרבן לתורה".

הרב בנימו ברנר, צפת ת"ו
bnayahu10@gmail.com

דברי הרב נאמרים על דברי רבי יוחנן בסוגיית הגמרא: "יפה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות", לדעת מרן הרב חינוך צריך להיות בדרך של נועם, ביראת הרוממות ולא ביראת העונש, יראת הרוממות עם אהבה. עד הדורות האחרונים לדברי הרב חכמי החינוך השתמשו ב"מקל חובלים", כיום הגיעו לכלל הבנה שהדרכת חז"ל לחינוך בדרכי נועם היא ההדרכה האמיתית.

את דברי ריש לקיש החולק על רבי יוחנן וסובר שמרדות אחת בלבו של אדם יותר מ"מאה מלקיות", שנאמר "תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה". (משלי יב) מסביר מרן הרב: "נראה שהוסיף על דברי רבי יוחנן הקודמים, שאמר יותר מכמה מלקיות, דיש שני ענינים בחינוך המוסרי, יש חינוך תמידי להרגיל את האדם במעשים טובים ובמידות טובות. ויש חינוך פתאומי, מקרי, בשעה שמזדמן ססר מדוך הישר ונחוץ להוכיחו". יש דרך ארוכה בחינוך שמטרתה להרגיל את האדם להתנהגות הרצויה, שהיא בבחינת "עשה טוב", ויש דרך קצרה שמטרתה להחזיר את האדם לדרך הישר והיא בבחינת "סור מרע". "והנה רבי יוחנן אמר יותר מכמה מלקיות, הכוונה שהוא טוב להשתדל שתהיה ההדרכה המוסרית באה במחונך מצד שכלו והכרתו בתמידות יותר מאלו נכהו ועל ידי זה נחנכהו לסור מרע בכלל וללכת בדרך טובים. ור"ל אמר יותר ממאה מלקיות, הכוונה אפילו בשעת החינוך המקרי, כי השחית דרכו בחטא ובפשע חמור שראוי ללקות מאה מלקיות. האופן היותר גדול במוכס בעד פשעם לפי הנהוג מדוך החינוך גם על זה יפה המרדות השכלית, כי הניצוץ השכלי שבאדם יאיר גם מחשכי לב, אותם שכבר העוו דרכם. רק החובה להעלותם במעלת נבונים, שיהיו ראויים להכיר ערך המרדות שללב". רבי יוחנן סובר שדרך החינוך בנועם עדיפה מדרך החובלים, אבל לדעתו לעיתים כשצריך להסירו מדרך הרע ניתן להשתמש במקל חובלים, ואילו ריש לקיש שולל את האפשרות הזו, לדעתו גם במקום שמגיע למתחנך ללקות גם כאן עדיף "מרדות שכלית" לדבר על לבו ולא להכותו, גם מי שסר מן הדרך הוא אדם, ובתור שכזה, השכל הוא מרכז אישיותו, ויש הכרח להאיר לו את הדרך הישרה. הדברים קשורים למהלך חייו של ריש לקיש שהיה בעל תשובה, וידע עד כמה דרך החינוך התקיפה אינה יעילה, ובדרך כלל אפילו מרחיקה את האדם מדרך הישר.

בתלמוד (שבת ל, ד): "אמר רבה ב"ר הונא, אף על גב דאמרו רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר וכו' צריך למימרינהו בניחותא, כי היכי דליקבלו מיניה". אדם צריך לומר שלשה דברים בערב שבת בבביתו: "עשרתם, עירבתם, הדליקו את הנר", שני הראשונים הם שאלות, האם

נקודות למחשבה ודיון

- מה ההבדל בין יראת הרוממות ליראת העונש?
- מהי המחלוקת בין רבי יוחנן לבין ריש לקיש בשיטות החינוך?
- באיזה דרך צריך לנהוג בעל סמכות שלטונית בדרך החובלים או בדרך הנועם?

המיצור, הגבורה הרוחנית והגאולה

בין המיצרים נגאל עם,
על ידי מורים החמושים בגבורה רוחנית,
שאינם צריכים למקל חובלים

הראי"ה קוק, פתגם חודש תמוז

בין המיצרים נגאל עם

תהליכים מורכבים ומסובכים מעצימים את הכוחות הגלומים בעם, בטבע ובמציאות. הקשיים והסיבוכים גורמים להרסית סדרים ומבנים ישנים, וכלפי חוץ הדבר נראה רע ואף כואב, אך הבנין החדש שנבנה במקומו או מתוכו, יהיה חזק ויציב יותר. "בשביל ההתאמה של הקדושה, אל סדרי ההווה, המציאות המוגבלת והזמנים, מוכרח שיהיה מצורף גם כח מהרס ומרעיש בעו, כדי לדחוף על ידו את המצוי והיש להתחדש בחידוש יותר מעולה, בסדר יותר נעלה, ובעליה יותר פנימית" (הראי"ה קוק, עולת ראייה, א, עמ' קסה).

הביטוי: "בין המיצרים" יכול לשמש כקוד לכל הצרות ההיסטוריות של עם ישראל: "כל רודפיה השיגוה בין המצרים" (איכה א, ג), ויכול להתפרש כמכוון למונח הידוע, הימים שבין י"ז בתמוז לט' באב (איכה רבה א, ג). אך העיקרון דומה. כל צרה וכל חורבן, הביאו אחריהם להישגים רוחניים גבוהים יותר ומעמיקים יותר בעם ישראל.

על ידי מורים החמושים בגבורה רוחנית

בחודש תמוז קוראים את פרשת חוקת. משה רבנו פונה לעם: "שמעו נא המורים" – המורים את פי ה'. הפניה החריפה הזו של משה רבנו לעם, גרמה לכך שהוא חטא, ובמקום לדבר אל הסלע כפי שהוא נצטווה, הוא היכה בסלע. עונשו היה שהוא לא זכה להמשיך להנהיג את העם בארץ ישראל.

מרן הרב זצ"ל משתמש באופן שונה במשמעות

זאב ז'בוטינסקי

המשך מעמ' 4

הרגשתי כי עוד יש לה זכות להיקרא 'קדושה'! כרכי איגרות ז'בוטינסקי שיוצאים לאור בזה אחר זה מביאים כמה וכמה מכתבים ששיגר המנהיג הציוני אל הרב הראשי, מכתבים שמשקפים את ההערכה והכבוד שרחש ראש בית"ר לראש הרבנים. לדאבון הלב, הרב הראשי לארץ-ישראל חלה ולא האריך ימים לאחר תום פרשת ארלוזורוב, ובכרך החדש, העשירי, מובאת איגרת 222 (2 בספטמבר 1935), הממוענת אל משפחת הרב קוק, ירושלים: "יחד עם כל בית ישראל מבכים פטירת צדיק הדור, לוחם האמת, הרב הגאון קוק. בבניין המדינה ברוח אמונתו הטהורה ינוחם העם". על החתום - ז'בוטינסקי.

יוסי אחימאירי

מנכ"ל מכון ז'בוטינסקי בישראל

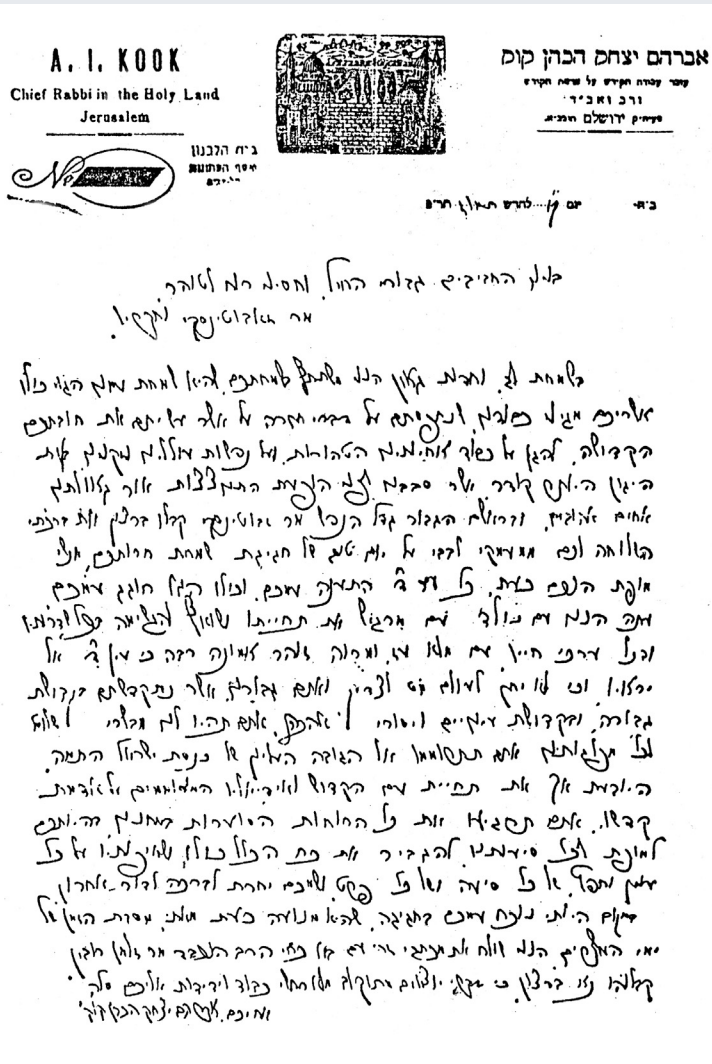
"שורש כל זה הוא חטא מי מריבה וכעסו של משה, אמירת שמעו נא המורים, שהביאה הכאת הסלע, במקום שהיה ראוי להיות הרצון והפיסוק והדיבור. ובתוכן ההופעה של הדרכה של אמונה ושל דיוקי תורה, נתערב בשביל כך כח הקפדנות, עד שהאב ובנו, הרב ותלמידו, שהם יושבים בשער אחד ועוסקים בתורה, נעשים כאויבים זה לזה, ואם שמכל מקום אהבה בסופה (קידושין ל, ב), אבל אין הרושם של האהבה הארעית הולך לגמרי בלא שום הפסד" (אורות הקודש ד, עמ' תק).

תכונת הכעס וההקפדה בעולם החינוך, באה משם, מחטא מי מריבה. אבל היא איננה הדרך הנכונה. להלכה, נפסק שאין להכות את התלמידים בימי בין המיצרים (שולחן ערוך אורח חיים סימן תקנ"א, יח) והמסר הנובע מכאן הוא שרצוי לנהוג כך כל השנה, ולאורך כל שלבי החינוך. הנהגה חינוכית קבועה

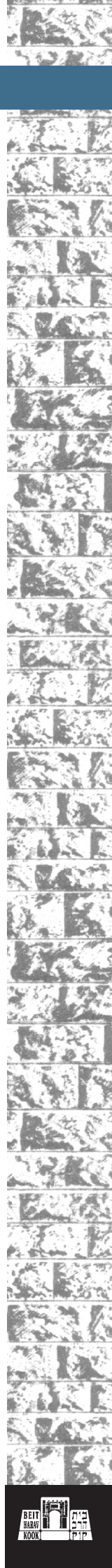
המילה 'מורים'. לפירושו, אלו הם המנהיגים, מורי הדרך של העם, הנדרשים להגיב אחרת בעת משבר וצרה. לא מקדמים עם, וגם לא אדם פרטי, בכעס או במכות, גם אם התנהגותו נוראה ושלילית. בגיל צעיר או בשלב מוקדם, כאשר עדיין אין בשלות להבין ולהתמודד שכלית ורגשית עם תהליכים, אזי יש לעיתים צורך לכפות ואולי אף להכות, וגם אז באופן חריג, ולא כדרך נורמטיבית.

"ודברתם אל הסלע", 'והכיתם' לא נאמר. אמר לו: כשהנער קטן רבו מכהו ומלמדו, כיון שהגדיל, כשהוא מוכהו מוכהו, כך אמר הקב"ה למשה: כשהיה סלע זה קטן הכית אותו שנאמר והכית בצור. אבל עכשיו: "ודברתם אל הסלע". שנה עליו פרק אחד, והוא מוציא מים מן הסלע (ילקוט שמעוני, פרשת חקת, רמז תשסג).

חטא מי מריבה הטביע חותמו על עולם החינוך, על יחסי מורים ותלמידים, הורים וילדים:

מכתבו של הרב זצ"ל משנת תר"פ (1920) אחרי שחרורו של זאב ז'בוטינסקי וחבריו ממאסרם בעכו

אישים ואירועים

בחי מרן הראי"ה זצ"ל

א' תמוז תרצ"ב
1932
אור ליום א' תמוז נערך נשף חגיגה למלאת כ"ה שנה למכון "שירת ישראל" בירושלים, שבראשותו עומד החזן הידוע, מורה החזנים, ר' שלמה זלמן ריבלין. הנשף נערך בנוכחותו של הנציב העליון והרבנים הראשיים לא"י. מרן הרב קוק שליט"א נושא את הנאום דלהלן:

חגיגת היוכל

עם ישראל ראשון היה לשירי קודש. לפניו לא היו שירי קודש בעולם והוא היה הראשון אשר הורה ע"י ספר התנ"ך שלו לשיר שירי קודש. בהתכוננות המכון של "שירת ישראל" בציון. רוצה אני לראות התחלה של שיבה למקור הראשון. כשם שאנו רואים בבנין הארץ הנעשה לעינינו צעד ראשון והיר שמשמש הקדמה לבנין המקווה והמובטח, לבנין השלם, כך אנו מקווים כי "שירת ישראל" המתכוננת בעיר הקודש, תשמש צעד זהיר להשבת הכנורות שלנו אשר תלינו על הערבות של נהרות בבל ועוד תשוב לנו שירת הקודש במלואה, בכבודה ובהדרה. במקום הנכון והנישא, אשר ממנו לוקחה: כהנים בעבודתם, לוויים בדוכנם וישראל במעמדם, יקוים בנו החזון: "כי נחם ה' ציון נחם כל הרבותיה ששון ושמחה ישמע בה, תורה וקול זמרה".

עדנת השירה והזמרה, כחה גדול לקרב רחוקים ולמשוך לעבודת הקודש גם את הנוער, אשר לצערנו הגדול התרחק ממנה. מתוך שלא לשמה, יבא לשמה ועוד יוצר אצלו יחס של הערצה ומסירות, הראויה לבני עם קדוש, לכל קדשי ישראל.

--- הנה אנו עומדים בתוך הים האנושי מוקפים אויבים ומקטרגים, מאז דרכנו על כמת התולדה ועד היום מבלעם ועד היטלר, שנאת העמים לישראל היתה לפרובולמימה שהרבה חקרי לב חתרו לגלות את סיבתה, אחד מהדברים המסתברים שנאמרו הוא: כי מאחר שאנו עומדים לאור גויים, להגיד לאנושיות את החובה הקדושה המוטלת עליה, הרי אנו בבחינת מלמדים ומדריכים, והעמים והאנושיות עומדים בנוגע לנקודות רבות יסודיות של המוסר והצדק במדרגה נמוכה של ילדים, ועתים גם ילדים שובבים, שההבול וההשגחה קרובה לרוחם.

--- אבל בטוחים, אנו ומאמינים שתקיים בנו הנבואה: ואשרו אתכם כל העמים, כי אתם תהיו לי ארץ חפץ נאום ה', ובמקום הקטרוג והמשטמה תבא החיבה והערצה.

--- כי מקור שירת הקודש ועבודת הקודש המעודנה המסורה לנו. תבא האנושיות לידי הכרה, כי כל אותו אוצר המוסר, אשר הביע עם ישראל כל הימים, ברוחו ובספרו, הוא אוצר של עונג ורוממות הנפש, ואז תבא האהבה וההכרה לאותו העם אשר הוא מחשיף לפני העמים כולם את האוצר הגדול של חיי נועם וחדוות אמת. אז תתענג על ה'.

ט' תמוז תרצ"ב

המושגת על המקל והפחד, מעצבת אנשים חלשים וקטנים חסרי חוט שדרה אישי, וחסרי מעוף וכוחות יצירה. לעומת זאת, שינון ודיבור, נתינת אמון, העצמת הצדדים החיוביים, היא זו שתביא בטווח הארוך להוצאת מים מהסלע, שפע של כוחות חיוביים וטובים. שנה עליו פרק אחד, והוא מוציא מים מן הסלע.

שאינם צריכים למקל חובלים

ההכאה אפיינה את השלב הראשוני בו יצאו ממצרים, ומאפיינת את לימוד התורה בגלות, תורת בבל: "ואקח לי שני מקלות לאחד קראתי נעם, ולאחד קראתי חובלים" (זכריה יא, ז). נעם - אילו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעמיין זה לזה בהלכה וחובלים - אילו תלמידי חכמים שבבבל שמחבלים זה לזה בהלכה" (סנהדרין כד, א). תיקון מידת הכעס וההקפדה שבחינוך הוא בשינוי הדרך. כשהעם קרב לארץ ישראל נדרש ממש לדבר, ומכאן לדרך החינוך בארץ ישראל בכלל: "שישוב לדבר אל הסלע במקום ההכאה שעברה, וגילויה של תורת חסד בהתפרשה ברוחבה, על ידי תלמידי חכמים בדורות האחרונים, ועל ידה יוחל אור של סוכת שלום להיות הולך ונפרש על ישראל, על ירושלים, ועל כל המון לאומים, אשר יבוא מרחוק מאפסי ארץ לשם ה' צבאות אלוקי ישראל, המלך שהשלום שלו" (אורות הקדש ד, עמ' תק).

הנהגת החינוך בעולם כולו משתנית, והדרך הנורמטיבית והסלולה היא חינוך להכרה ולזהות, להפנמה שכלית ונפשית, ולא בכח המטה והזרוע. כבר התנאים הצביעו על העדיפות שבדרך זו: ר' יוחנן אמר: יפה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקויות. ריש לקיש אמר: יותר ממאה מלקויות, שנאמר: "תחת גערה במבין, מהכות כסיל מאה" [משלי יז, י] (ברכות ז ע"א).

מרן הרב זצ"ל הסביר את דבריהם כשהוא מצביע על השינויים החיוביים המתחוללים במערכות החינוך בארץ ובעולם: "כאן הורונו חז"ל נועם דרך החינוך, כי לא במהלומות יחונך האדם, כי אם בדרכי נועם. והיראה האמיתית היא יראת הרוממות הבאה מצירוף האהבה הנאמנה. ועד הזמנים האחרונים לא ירדו חכמי הפדגוגיה לזה, והיה דרך חינוכם רק במקל חובלים, עד הימים האלו, שהנסיונות הרבים הוכיחו להשכיל את אשר הורו לנו חז"ל ברוח קדשם" ועין א"יה, ברכות, פרק ראשון, דף ז, סעיף ע).

הנהגה ארץ ישראלית זו, לפיה ההוראה והחינוך נעשים בדרכי נועם ולא במקל חובלים, היא זו שתביא לגאולת העם, ומשם תהא דגם לעולם כולו.

הרב יהודה זולדן רב בבית המדרש, בית הספר הגבוה לטכנולוגיה מכון לב ירושלים

ישיבת מרכז הרב
חזן-העולם המפורסם, נאמן הזמרה בישראל
יוסף רוזינברט
תמלל בשיק מברכים פרושת שלח
תפלת פרידה לפני צאת לחוץ
בית הבנים הנדול, בית יעקב בחזרת ר' יהודה והסיד
בית התפילה הגדולה, בית שירי, בבית שני של חזן-העולם המפורסם
החזן **ר' שלמה זלמן ריבלין**
תפלת כבלת שבת, מעריב, שחרית וגוספ
כל רבם המלך המאן והסיד
אברהם יצחק הכהן קוק
ערב"א
ראש הרבנים לא"י, אב"ד ביהמ"ד העליון, חזן העליון והחזן של ישיבת
הרבנים, חזן לשנת שמיטה, חזן לשנת חמשה עשר

מקהלת "שירת ישראל" בהופעתה עם החזן המפורסם יוסלה רוזנבלט, שידידות עמוקה שררה בינו לבין מרן הראי"ה.

לפרטים נוספים ניתן לפנות למרכז התיעודי ב'בית הרב'.

זאב ז'בוטינסקי

רוסיה, אודיסה, י"ב חשוון תרמ"א - ניו יורק, כ"ט תמוז ת"ש
בכ"ט תמוז תשכ"ד נטמן בהר הרצל בירושלים.

בעקבות פניית הרב הראשי הפסיקו הוא וחבריו למאסר את שבייתת הרעב המחאתית שלהם. "קיבלנו את מכתב מעלת-כבודו אלינו - כותב ז'בוטינסקי - וקראנו בתשומת לב את דבריו היקרים. אמנם, כמעט כשל כוח הסבל, אך בהגיע אלינו בקשת הקהל ובקשת מעלת כבודו - הסכמנו להיענות לבקשה זו. יקבל נא כבוד הרב את תודתנו הרבה על רגשותיו העדינים. מי יתן ותצמח ישועה לעם כולו ולנו בתוכו בעגלא ובזמן קריב".

הביוגרף הראשון של ז'בוטינסקי, יוסף שכתמן, מביא את איגרתו של הרב קוק ל"אסיירי התקווה" בעכו, שבה כתב בין השאר: "המאורעות האחרונים שנתהוו לטובה במעמדנו המדיני, לא היו יכולים לשמחנו שמחה שלמה, כל זמן שאתם, יקירי גיבורינו, הינכם נתונים במצב של לחץ ועגמת נפש... הידיעה הנוראה ששכל כוח הסבל שלכם, עד שגזרתם עליכם רעבון, דיכא את רוח כולנו. הננו נדכאים, אחינו הקדושים היקרים, מפני הצער והמכאוב שלכם, ובשם כל אחינו בית ישראל, המתפארים בתהילתכם, הנני מבקשכם, אחינו היקרים, שתתמלאו באותה רוח הסבלנות והקדושה של גיבורינו, אדירי האמונה והבטחון אשר מעולם. אל תדכאו את רוחכם הטובה, אשר נתן ד' יוצר רוח האדם בקרבו לכם, ואל תשלחו יד בבריות גופכם, שנשמה כל כך בריאה ועדינה שוכנת בו. אל תעציבו ותתמוגגו את לב כל אחיכם, כל בית ישראל, ששמכם חרות באותיות של אש-קודש על לוח לבם".

לוח לבם... המכתב עשה שאת שלו - ומיד לאחר השיחרור מהכלא, מביע ז'בוטינסקי תודה לרב קוק "על מכתב הברכה אשר בו כיבדנו בשונו מעכו. באיחוד ובאחוה עבדנו עם הבחורים החרדים בימי ההגנה, יחד איתם שמחנו לשרת התקופה החדשה, וכעת אני בטוח יחד איתם ואת כל הקהל המסורתי נבנה את הארץ".

מן המפורסמות היא עמדת הרב האמיצה בפרשת רצח ארלוזורוב והמשפט, עד כי כאמור ז'בוטינסקי ציין אותו, ולא בכדי, בין השלושה שהצילו. רק את עצמו ז'בוטינסקי לא הזכיר - והן הוא היה ראש וראשון למצילים. שניהם, ז'בוטינסקי והרב קוק, הגיעו למסקנה הנחרצת בדבר חפות הנאשמים היהודיים מתוך חקר העובדות ולא דוקא מתוך אמונה תמימה, בלתי מבוססת. אייזיק רמבה, שכתב מאמר רב חשיבות על "דת ומסורת בחייו ומשנתו של ז'בוטינסקי (האומה", 9) מציין במאמרו, כי "עמידת הגבורה (בפרשת משפט רצח ארלוזורוב) של הרב קוק, של כהן הדת, חוללה מהפכה בנפשו של ז'בוטינסקי. אם המסורת יכולה להוציא לוחם כזה - הרהר - ודאי יש בה עושר של ערכי מוסר שכדאי להגיע אל מעיינותיהם הטהורים. 'העם והנוער לא ישכחו את קולך שגילה מחדש את גבורת המסורת העברית' - הוא מטלגרף אל הרב, לאחר זיכויו של סטאבסקי".

לרב נתן מיליקובסקי, שהיה יד ימינו של הרב הראשי במאבק למען הצדק במשפט, אביו של פרופ' בניציון נתניהו וסבו של ראש הממשלה בנימין נתניהו, כתב ז'בוטינסקי כי "שם הרב קוק נהייה בן-לילה לסמל נגש בלב המונים לא ייספר... מסור נא את רחשי כבודי לנשיא הרבנים של ארצנו הקדושה - בפעם הראשונה

"ועידת הצה"ר מברכת - באישיותך רואה סמל נגש למורשת עמנו". מברק זה, בחתימת זאב ז'בוטינסקי, נשלח מקראקוב שבפולין ב-11 בינואר 1935, שם נתכנסה ועידת הצה"ר. הנמען הוא הרב הראשי לארץ-ישראל, אברהם יצחק הכהן קוק, בירושלים. נוסח המברק מתפרסם לראשונה בכרך העשירי של איגרות ז'בוטינסקי, שראה אור בימים אלה, כרך המכיל 348 מאיגרותיו של המנהיג הציוני לאישים ולמוסדות שונים. את המברק שלח יו"ר הצה"ר בשם נשיאות הוועידה, כאות הוקרה לרב הראשי על התפקיד החשוב שמילא בסיכול העלילה נגד שלושת חברי התנועה הרביזיוניסטית, שהואשמו על לא עוול בכפם ברצח חיים ארלוזורוב, והצלתם מחבל התלייה.

במאמר שפירסם בעיתון התנועה "הירדן", באוגוסט 1934, עם זיכוי של אברהם סטאבסקי, והנושא את הכותרת "אלה שהצילו", מונה ז'בוטינסקי את הרב קוק יחד עם עו"ד הוראס סמואל והנדבן היהודי מיכאל השכל (הגם שאינו נוקב בשמו), כ"שלושה בני אדם שהיתה להם השפעה מכרעת בזיכוי הנאשמים", קרבנות העלילה של מחנה השמאל.

במאמר זה מספר הכותב על ראשית היכרותו (העקיפה אמנם) עם הרב קוק, בימי הגדודים העבריים במלחמת העולם הראשונה. רב הגדוד, פאלק, הרשים את החיילים כששהה עימם לילה שלם תחת אש התורכים. "למחרת החליטו כולם: לאחר שראינו מאיזה חומר קורץ הרב שלנו, החלטנו פה אחד, שבפלוגה שלנו לא יעשנו בשבת". הרב פאלק היה תלמידו של הראי"ה והוא שסיפר ללוויטנאנט ז'בוטינסקי על רבו שהתגורר אותו זמן בלונדון. "הוא נהג לדבר על הרב קוק לא רק כעל מורה, אלא כעל מורה-דרך קודש" - כתב ז'בוטינסקי ומעיד על עצמו כי למשמע סיפורי רב הגדוד, "אף אתה, שמעולם לא ראית את הרב קוק בעיני הבשר שלך, לא יכולת שלא לחוש כי מאחורי כל אלה ניצבת דמות אנושית נדירה ויקרת ערך, נשמה המרחפת בעולם מיוחד במינו של רעיונות נגשים ואצילים, בונה את חייה היומיומיים על פי צו נצחי, רואה בכל תופעה זערונית השתקפות של מיסתורין רב-פלאים, צל צילה של השכינה: נשמה הנושמת ופועלת תוך מגע קבוע כלשהו עם כוח על-ארצי, מגע ויחס כשל בן אל אביו - כולו הדרת-קודש, ועם זה יחס של קירבה יתרה".

משה בלע, מחבר הספר האנתולוגי "עולמו של ז'בוטינסקי", מציין בפרק על דת ומסורת, כי ז'בוטינסקי לא היה אדם דתי, לא שמר מצוות, אבל לא נהג זלזול ופגיעה באותן מצוות. בכתביו רבים הם הקטעים המביעים יחס אוהד לדת וכמיהה לטשטוש הגבול בין האפיקורסות לבין קדושת הדת ולהעמקת ההרגשה והידע של המסורת. "יש הגיון בחיים, הגיון המצרף את המסורת של ימי קדם לעובדות של היום ולתכניות שהמחר" - כתב ז'בוטינסקי ב-1929. אין ספק שיחסו האוהד לדת ולמסורת, היהודית של מנהיג ציוני לא דתי זה - מקורו בעיקר באישיותו הקורנת והמשפיעה כל-כך של הרב קוק.

בשני צמתים מרכזיים בתולדות היישוב הם נפגשו - לפחות בהתכתבות: האחת כאשר ישב ז'בוטינסקי בכלא עכו לאחר שהעז להנהיג את הגנת ירושלים באפריל 1920 ונדון ל-15 שנות מאסר.

המשך בעמ' 2

גיליון זה מתפרסם מנדבת ליבס וסיועם של שניים מידידי "בית הרב" ופעולותיו להנצחת משנתו ומורשתו של מרן הרב זצ"ל מהם יראו וכן יעשו כל החפצים להגדיל תורה ולהאדירה

מגד ירחים
עלון חדשי בהוצאת "בית הרב" רח' הרב קוק 9, ת.ד. 6275, ירושלים 91062 טל' 02-6232560 פקס' 02-6242908
betharav@zahav.net.il • www.moreshet.co.il/beit-harav
ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il
עריכה: שושנה רייך עיצוב גרפי: אופירה קרובר

